

A rendszerváltás szótára. Írta: Friez Tamás, Karsai Gábor, Pap Emilia. Szerkesztette Vértés Csaba. Móra Kk., Budapest [1992]. 199 oldal

Szótár nem arra való, hogy sorban olvassuk a címszavait. Egyik korai használója szerint a VégSz. volt ilyen pl. a *minisztérium* címszó körül. Véleményünk szerint most ilyen az alább ismertetendő mű. Nézzük meg csak a külső címlapját, mely egy hulló vörös csillagot ábrázol, a csóvájában többek között ezzel: *bróker, részvény, átvilágítás, kuratórium* . . . Hát nem érdemes ez az együttes olvasásra? A könyvecske tán több mint 600 efféle címszót tartalmaz („tán”: a szerkesztők nem közlik ezt az adatot, nekem meg nem volt kedvem megszámolni), köztük több szellemes Lehoczky-karikatúrával.

Átmeneti korunkban „sok új fogalom jelent meg, és számos szó kapott új jelentést” (5), a munka „pillanatfelvétel egy mozgásban lévő társadalom szóhasználatáról” (uo.), mely ezért sem teljességre, sem tökéletességre nem törekszik. Kordokumentum kíván lenni. Érde-me, hogy gyorsan megjelent, haszonnal forgathatják a ma élő magyarul beszélők, a magyar nyelv iránt érdeklődők, hazánk határain belül és kívül. Valóban, a brossúrányi termékkel szemben számos kifogást lehetne emelni: nem egy Bakos Ferenc szerkesztette (NB: jeles idegen szavak-lexikográfusunkra még az előszóban utal a kiadó), mint ahogy nem egy filozófus írta ezt az előszót sem (pl.: melyik társadalom n i n c s mozgásban, élete minden pillanatában? vagy én vagyok túl marxista [még?]). De nem érdemes: a fő az, hogy a szótár egyáltalán elkészült, hogy forgathatjuk, szapulhatjuk. Több esetben nem is annyira szótár, mint inkább lexikon: egyetlen kis helyen megtudhatjuk belőle, mettől meddig állt a **berlini fal** címszó), mi az *ecu* (l. alább), mik az állami ünnepeink, ki nevezi ki (ti. ma Magyarországon) a címzetes államtitkárt stb. Ki tudta volna ilyen rövid idő alatt ezt a szerzők után csinálni? (NB: az MTA Nyelvtudományi Intézetének mai magyar nyelvi osztálya nyilván nem — ez nem az ő munkájuk, hanem külső, kiadói dolgozóké. Jó ez így? Kanadától Pétervárig és Londontól Nancyig azonnal nyelvész-számítógép memóriájába rögzítik a lexikálisan új, a szemantikailag átértékelt hazai s az itt említett kölcsönelemeket, onnan írják ki olykor egy-egy ilyen kisebb, vagy éppen nagyobb könyvre valót. Jó lenne a hazai eredményeket is így látni, nyelvész-feldolgozásban.)

A címszók, amint ez egy lexikonhoz illik is, ha jól látom, mind főnevek, ill. adnominális kapcsolatok: *egyesülés, keynesizmus* [kínizizmus] (a szótár maga közli így, szögletes zárójelben és kurrens betűtípussal a magyar ejtést), *megyei közgyűlés, zöldek* stb. Maguk e főnevek, mint látható, vagy magyar szavak, vagy idegenek: latinok, angolok, ritkábban mások: *ombudsman*. A betűszók sokszor magyar, olykor azonban idegen szókapcsolatokat helyettesítenek: *Fidesz, ecu*. Áruljuk el végre az utóbbit: **European Currency Unit** ('európai pénzegység') — tehát nem francia. És akkor a helyes magyar kiejtés is kérdéses: tulajdonképpen nem [ékü], ahogy, mea culpa, eddig magam is mondtam, hanem [juköju] — kötve hiszem, hogy ez valóban így alakulna, szuggerál az íráskép, meg túl franciásak vagyunk, bármennyire is angol nyelvi világ vesz körül bennünket. (Ceterum censeo: ahhoz legalább három-négy európai nyelvet kell ismernünk — mondjuk, a latint és a görögöt beleértve —, hogy jó lélekkel magyar nyelvművelők lehessünk.) Mindezt azért nem kívánom részletesebben kifejteni, mert biztosra veszem, hogy erről — ti. új szavaink-kifejezéseink eredete, felépítése stb. — e sorok írásakor több szakdolgozat is készül(t): nem kívánom fiatal kollégáim kenyerét elenni.

Papp Ferenc